

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาที่มาของปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบการสัมภาษณ์ การสังเกต การพบปะสนทนาในชุมชน และได้ดำเนินการตามวิธีวิจัย ได้ข้อสรุปในภาพรวมของชุมชนอำเภอบายแล้ว ผู้ศึกษาวิจัยขอสรุปวิเคราะห์ อภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุปวิเคราะห์ และอภิปรายผล

5.2 กระบวนการและวิธีการในการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน อำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ตารางที่ 5.1 ตารางกลุ่มตัวอย่างของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ลำดับ	อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1	ทหาร	7	35
2	ตำรวจ	3	15
3	ครู/อาจารย์	5	25
4	เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	3	15
5	ฝ่ายปกครอง	2	10
		20	100

5.2.1 สรุปความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น จำนวน 20 คนแยกเป็นหน่วยงานต่างๆ ตามตารางที่ 5.1 ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิบัติงานในพื้นที่ได้สรุปความคิดเห็นไปตามสาขาอาชีพ โดยเจ้าหน้าที่ทางทหารก็จะมองมุ่งเน้นไปที่ปัญหาความมั่นคง ยาเสพติด ความปลอดภัย และการเข้าถึงมวลชน ตามภารกิจที่ได้รับมอบ ซึ่งกลุ่มทหารจะมีจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่น เพราะการปฏิบัติงานครอบคลุมทุกพื้นที่หลายโครงการคือหมู่บ้านยามชายแดน หมู่บ้านปลอดภัย ยาเสพติด ชุมชนพัฒนาสัมพันธ์ ชุมชนปลอดภัยทางยุทธศาสตร์ ส่วนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะดูแลปัญหา

สุขภาพทางสังคม การรักษาพยาบาล การป้องกันโรคระบาดต่างๆ ในชุมชนจะมีกลุ่มสถานีอนามัยเป็นหลัก เจ้าหน้าที่ครูอาจารย์จะมองเรื่องการศึกษา การเรียนรู้ความเข้าใจเพื่อพัฒนาการทางสังคมเช่นกัน นอกจากนี้ก็เป็นเจ้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครองก็ดูแลทุกข์สุข การปกครอง กฎหมายต่างๆ ซึ่งผลสรุปในภาพรวมทั้งหมด ส่วนใหญ่ประมาณ 70 % มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่านโยบายที่ได้รับเป็นนโยบายดี แต่กว้างเกินไปชุมชนไม่เข้าใจ การจัดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบไม่เพียงพอกับงานที่มากการปฏิบัติงานในแต่ละชุมชนมีเวลาน้อย การสนับสนุนงบประมาณน้อยเกินไป การทำงานเป็นไปอย่างมีทิศทางแล้วแต่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย ยังไม่ต่อเนื่องจำกัดเรื่องงบประมาณและกำลังพลมีไม่เพียงพอ สำหรับโครงการต่างๆ หลายโครงการที่ทำแล้วได้รับการยอมรับเช่น ถนนเข้าหมู่บ้าน แต่โครงการที่ไม่ได้ผลนักคือการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นอยู่ตัวผู้นำว่ามีความจริงใจ มีความเข้มแข็งเพียงใด แต่ชุมชนก็มีส่วนร่วมมากขึ้น มีการกำหนดกฎ ระเบียบของชุมชนที่ชัดเจนขึ้นโดยชุมชน และคณะกรรมการของชุมชนเอง ส่วนการจัดตั้งองค์กรเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่นั้นมีความเหมาะสม สำหรับผู้นำชุมชนกับผู้นำขององค์กรส่วนท้องถิ่น สามารถร่วมกิจกรรมในชุมชนได้ดี ปัจจัยที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ในชุมชนคือการที่คนส่วนใหญ่ ขาดความรู้ ขาดการส่งเสริมวิชาชีพ ตามวิถีชีวิตอย่างเหมาะสม

กลุ่มผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 5.2 ตารางกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

ลำดับ	อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1	นายก อบต.	3	15
2	ประธานสภา อบต.	4	20
3	ปลัด อบต.	4	20
4	สมาชิก อบต.	9	45
		20	100

5.2.2 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

กลุ่มผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งก็จะประกอบไปด้วยส่วนหลักๆ คือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกระจายกันทั่วพื้นที่ ผลสรุปในภาพรวมประมาณ 80% มองคล้ายๆ กันว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปปฏิบัติงาน ได้นำนโยบายของรัฐไป

ดำเนินในกิจกรรมนั้นมีขั้นตอนแบบราชการ มีระเบียบวิธีที่ชัดเจน แต่เป็นนโยบายที่กว้างเกินไป ทำให้ในกระบวนการจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามฝ่ายบริหารกำหนด ในแง่ของชุมชนมองว่าไม่ทันการ ไม่ตรงตามความต้องการของชุมชนนั้นแต่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาของประชากรและชุมชนได้ดีในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการพัฒนาของคนในชุมชน เพราะสาเหตุจากสภาพที่เป็นป่าเขา ทุรกันดาร ความต้องการในการบริการงานสาธารณะย่อมมีมากกว่าพื้นที่ราบทั่วไป ขั้นตอนต่างๆย่อมมีความยุ่งยากซับซ้อนมากด้วยจึงทำให้ผลการดำเนินงานของรัฐยังไม่เป็นที่พอใจของประชาชน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปปฏิบัติงานกับผู้นำชุมชนและประชาชน มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอันหนึ่ง ปัจจุบันการจัดองค์กร คณะทำงานของเจ้าหน้าที่ ที่เข้าไปทำงานมีประสิทธิภาพดีกว่าแต่ก่อนมาก โดยเฉพาะความร่วมมือ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการให้ความรู้ การเป็นผู้นำที่ดี ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมโครงการในชุมชนประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวคือการมีความรู้ เข้าใจ และความเต็มใจมีส่วนร่วมของชุมชนด้วย วิธีการที่จะสามารถ ให้ความช่วยเหลือชุมชนได้คือ การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องแนวทางการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจปัจจุบัน โดยเฉพาะเศรษฐกิจพอเพียง จัดหาสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ถนนเพื่อการขนส่ง ผลผลิตทางเกษตรกรรม เป็นต้น

กลุ่มผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และแกนนำเยาวชน

ตารางที่ 5.3 ตารางกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และแกนนำเยาวชน

ลำดับ	อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1	กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	6	30
2	แกนนำภาคประชาชน	6	30
3	แกนนำเยาวชน	3	15
4	ผู้นำชุมชน/ผู้อาวุโส	5	25
		20	100

5.2.3 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และแกนนำเยาวชน

กลุ่มผู้นำชุมชน ภาคประชาชน และแกนนำเยาวชนเป็นกลุ่มที่อาจจะมีความคิดเห็นต่างกันทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการแสดงความคิดเห็น โดยมีมุมมองที่เหมือนและแตกต่างผสมผสานกันไป ซึ่งทุกความคิดเห็นมีประโยชน์ต่อชุมชนทั้งสิ้น โดยได้สรุปข้อคิดเห็นไว้

ได้เข้าใจทราบขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดำเนินการทำให้ชุมชน ว่าในการจัดทำนโยบายของภาครัฐต่อชุมชนนั้น การทำนโยบายมีการจัดการจากส่วนกลางประชาชนในชุมชนไม่ได้แสดงความคิดเห็น การสั่งการเป็นขั้นตอนแต่ขาดความต่อเนื่องไม่มีการประเมินผลในแต่ละขั้นตอน การจัดเจ้าหน้าที่ในภาครัฐเป็นหลักไม่ได้นำภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม การปฏิบัติงานเพื่อให้จบภารกิจเท่านั้น การรายงานผลสรุปเพียงด้านดี ไม่รายงานผลการป้องกัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนจะทำให้ชุมชนสามารถร่วมตัวกัน เพื่อให้มีอำนาจต่อรองเพื่อให้ชุมชนพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นพัฒนาในทางสร้างสรรค์ ความสำเร็จในการเสริมสร้างงานชุมชนเข้มแข็งจะต้องมี คนคือทรัพยากรที่มีคุณภาพช่วยให้การขับเคลื่อนดำเนินไปข้างหน้า มีเงินเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนให้งานดำเนินไปด้วยดี สิ่งของคือ สิ่งที่ช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่เป็แรงผลักดัน ในชุมชนมีความร่วมมือ ร่วมใจกันพอสมควร เริ่มมีการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสร้างในสิ่งที่ก่อประโยชน์แก่สาธารณะมากขึ้น มีการใช้เหตุผลในการตัดสินใจมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนใหญ่ในฐานะที่เป็นผู้นำจะให้การสนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องต่อไป โดยยึดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและถูกกฎหมาย กิจกรรมที่ภาครัฐดำเนินการสามารถสร้างประโยชน์ทำให้ชุมชนพัฒนา ป้องกันตนเองได้เช่น หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน หมู่บ้านยามชายแดน หมู่บ้านปลอดยาเสพติด และอีกหลายๆ โครงการ

5.3 ปัญหา อุปสรรคในการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.3.1 สรุปความคิดเห็นของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องและปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้สรุปผลของปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางไว้ดังนี้

1. ทางด้านสังคม การไม่ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชุมชนชนเผ่า ตลอดจนไม่ศึกษาสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆของชุมชน การไม่ป้องกันแก้ไข ทำให้ค่านิยมและสถาบันครอบครัวเปลี่ยนไปพร้อมกับสังคมชุมชนเปลี่ยนไปด้วย รวมถึงมีการแทรกแซงจากกลุ่มคนภายนอกชุมชนเข้ามาอยู่อาศัยทำให้สังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น
2. ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนไม่มีความรู้ทำให้ขาดรายได้ที่เป็นธรรมจากราคาผลผลิตตกต่ำ แต่ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนโครงการกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่
3. ด้านการเมือง ประชาชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ยังมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง แต่ก็ไปร่วมเลือกตั้งตามคำแนะนำของผู้นำชุมชนหรือแกนนำอยู่

ส่วนแนวทางที่จะสามารถนำมาปรับปรุง แก้ไข ให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น สามารถพึ่งพาอาศัยหรือช่วยเหลือตนเองได้ สรุปในภาพรวมแล้วคือ

1. การใช้แนวทางการดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เป็นหลัก
2. การฝึกให้ชุมชนรู้จักบริหารจัดการด้วยตนเองมากขึ้น ภาครัฐจะต้องไม่เป็นผู้ให้ แต่เพียงฝ่ายเดียว

5.3.2 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

ผลสรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการร่วมกันทำกิจกรรมในชุมชน คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ประชาชนขาดความรู้ได้รับการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เพียงพอ รวมถึงข้อจำกัดของสภาพพื้นที่เป็นป่าเขา แต่ละชุมชนอยู่ไกลกันมากเส้นทางการคมนาคมไม่สะดวก ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ การติดต่อสื่อสารไม่สะดวกมีผลต่อการป้องกันภัยธรรมชาติต่างๆ

แนวทางที่สามารถนำมาปรับปรุง แก้ไข ให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น สามารถพึ่งพาอาศัยหรือช่วยเหลือตนเองได้คือ

1. ประชาชนต้องดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจแบบพอเพียง
2. ประชาชนต้องมีความสามัคคีและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของชุมชน
3. ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่างๆของภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในกิจกรรมที่มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับหมู่บ้านหรือชุมชนจัดการกันเอง ซึ่งจะต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีค่าของชุมชนให้เกิดประโยชน์หรือสร้างความก้าวหน้า ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่คนในชุมชนให้มากที่สุด

5.3.3 สรุปความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชนภาคประชาชน และแกนนำเยาวชน ได้สรุปในส่วนของปัญหา อุปสรรคที่พบในการดำเนินกิจกรรมคือ

ด้านเศรษฐกิจ คือ ไม่มีพืชยั่งยืนต้องหมุนเวียนราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ แต่ผลิตภัณฑ์เครื่องมือทางการเกษตรราคาแพง ไม่มีตลาดรองรับสินค้า และราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน

ปัญหาทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่ทำกินเนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ของหน่วยอนุรักษ์รักษาพันธุ์สัตว์ป่า และชุมชนยังขาดความรู้ ขาดการศึกษา ขาดส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ประสพกับการไหลบ่าของสังคมตะวันตกเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาด้านการเมือง ขาดความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองยังยึดอนุรักษ์ชนเผ่าอยู่ ขาดการเข้าถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาคประชาชนและนักการเมือง

แนวทาง ที่สามารถจะนำมาปรับปรุง แก้ไข พัฒนาชุมชนได้คือ

1. ให้รัฐเข้ามาแก้ปัญหาหาเสพติดโดยแบ่งแยก ผู้ป่วย ผู้ค้า ผู้เสพกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. แก้ปัญหาความแตกต่างทางสังคมที่แบ่งแยกเป็นชนเผ่าต่างๆ ให้มีความสำคัญเท่าๆ กัน
3. ต้องตั้งเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด หมู่บ้านยามชายแดนและหมู่บ้านป้องกันและพัฒนิตนเอง
4. การสำรวจปัญหา และ ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน แล้วจัดลำดับความสำคัญ เพื่อเชื่อมต่อกับภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ ได้
5. ใช้แนวทางตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

5.4 การอภิปรายผลของผู้ศึกษา

5.4.1 กระบวนการและวิธีการในการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำว่ากระบวนการและวิธีการนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าความเข้าใจง่าย ๆ ก็คือขั้นตอนที่จะทำให้เกิดความสำเร็จของงาน ด้วยการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยนำสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมดทั้งมวลทั้งคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ไปสู่การดำเนินการในเนื้อหาของงานแล้วได้รับผลออกมาซึ่งอาจจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่สำเร็จต้องย้อนกลับมาทำใหม่อีกจนกว่าจะสำเร็จ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติในขั้นต้น ขึ้นอยู่กับความชัดเจนความสัมพันธของเป้าหมาย ประกอบกับการแปลงนโยบายเป็นคำสั่ง การศึกษาทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของนโยบาย ความจริงจังในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีมากน้อยเพียงใด การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เมื่อภาครัฐได้ตัดสินใจแล้วจะต้องนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ โดยผู้มีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ของนโยบายให้กระจ่างชัดเสียก่อนจึงลงมือปฏิบัติต่อไป

ในการจัดทำนโยบายภาครัฐควรให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยไม่ใช่กำหนดขึ้นเองหรือตามที่เจ้าหน้าที่รายงานเสนอขึ้นไปเท่านั้น เพราะภาพที่ออกมาคลุมตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่านโยบาย กว้างเกินไปเข้าใจยาก ในการจัดทำโครงการบางอย่างไม่สอดคล้องกับพื้นที่ของชุมชนเอง ชุมชนอำเภอปาย เป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีความเป็นเอกลักษณ์มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ควรมองไปสร้างความเป็นเมืองที่เจริญให้อย่างรวดเร็วมากกว่าการรักษาความเป็นวิถีชีวิตเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมไว้ การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวขึ้นสิ่งที่เขาต้องการคือธรรมชาติที่เขาไม่มี เราไม่ควรไปดึงดูดให้เขาเข้ามาเพื่อผลตอบแทนเท่านั้น อาจจะมีสิ่งแฝงเข้ามาทำให้เกิดปัญหาเช่น ปัญหายาเสพติด

ปัญหาการบริการทางเพศแอบแฝง ทำให้ชุมชนชายไม่มีความมั่นคงปลอดภัยในภายภาคหน้าได้ โครงการหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์คือ โครงการกระเช้าไฟฟ้าจากเชียงใหม่ผ่านอำเภอป่าไปสู่มแม่ฮ่องสอน ก็อาจจะส่งผลกระทบเป็นปัญหาตามมาบังคับทัศนียภาพที่เป็นธรรมชาติที่สวยงามได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าภาครัฐ เอกชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วนจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ศึกษาความเป็นไปได้ ก่อนที่นำโครงการมาปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนให้รอบคอบ โดยไม่ให้ผลกระทบตกมาทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ด้วย มีการศึกษาปัญหาร่วมกันทุกภาคส่วนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในนโยบายโครงการ โดยมองภาพรวมทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมืองและโดยเฉพาะด้านสังคมซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีปัญหามากที่สุด ถ้าปฏิบัติหรือแก้ไขไม่ถูกต้องจะเกิดผลกระทบที่เป็นทางลบต่อชุมชนแน่นอน ฉะนั้นกระบวนการ วิธีการจะต้องร่วมกำหนดร่วมปฏิบัติ ร่วมแก้ไขทุกภาคส่วนไม่ใช่ต่างกำหนดคนละทิศทาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาสังคมที่ ชัยอนันต์ สมุทวณิชและชูชัย ศุภวงศ์ ได้ให้ความหมายไว้คือ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2539) กล่าวถึง ประชาสังคม หรือ ประชารัฐ ว่าหมายถึงทุกส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคประชาชนด้วย โดยทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันในลักษณะ Partnership โดยให้เหตุผลในการผนวกภาครัฐเข้ามาในความหมายประชาสังคมว่าเนื่องจากทุกปริมณฑลของสังคมไทยล้วนมีภาครัฐแทรกแซง การแยกภาครัฐออกจึงเป็นเรื่องลำบาก และ ชูชัย ศุภวงศ์ (2539) ให้ความหมายของประชาสังคม ว่าหมายถึงการที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (civic group) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (civic network)

5.4.2 ปัญหา อุปสรรคในการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในส่วนปัญหา อุปสรรคสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นลักษณะเดียวกันคล้ายๆ กัน คือเรื่องของ คน และงบประมาณ เรื่องของคนความมากน้อยของคนทำงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของหน่วย หากเป็นหน่วยที่มีโครงสร้างสายบังคับบัญชาไม่ซับซ้อน โอกาสที่ประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติก็จะมีมากกว่าหน่วยที่มีโครงสร้างมีสายบังคับบัญชาที่ซับซ้อนและที่สำคัญหน่วยงานที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งมีวิสัยทัศน์เข้าใจปัญหา อุปสรรคมองเห็นหนทางแก้ไข โอกาสที่งานประสบความสำเร็จจะมีสูงกว่าผู้นำที่อ่อนแอขาดวิสัยทัศน์ ส่วนงบประมาณก็มีปัญหาที่ไม่เพียงพอ โดยสรุปแล้วปัญหาที่กระทบมี 3 ด้านคือ

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อความเจริญเข้าไปจะทำให้วิถีชีวิตที่เรียบง่ายต้องเปลี่ยนตามไปด้วย เกิดการใช้จ่ายสูงขึ้นตามมาเป็นผลต่อเนื่องไปสู่ปัญหาอื่นๆด้วย จากเดิมที่ปลูกพืชผลผลิตพออยู่พอกิน ต้องแสวงหาเพิ่มสูงขึ้นราคาส่งอุปโภคบริโภคก็สูงขึ้นตามอีก พื้นที่เกษตรกรรมเช่น พื้นที่ปลูกถั่วเหลือง ปลูกกระเทียม จากเดิมปลูกพอขายเลี้ยงชีพได้พอทุกคน ต้องการเพิ่มรายได้ก็เพิ่มพื้นที่เพิ่มจำนวนการปลูก ต่างคนต่างเพิ่มเลยเกินความต้องการของตลาด จึงเกิดปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำขายไม่ได้ไม่มีตลาดรองรับต้องลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามโครงการอยู่ดีมีสุขไว้ว่า (วิสัยทัศน์โครงการอยู่ดีมีสุข แม่ฮ่องสอน, 2551) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชนและการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณภาพ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

2. ปัญหาด้านการเมือง เป็นปัญหาที่ไม่สำคัญในมุมมองของชนเผ่าสัก แต่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ว่าการเมืองเป็นอย่างไร รู้แต่การไปลงคะแนนเลือกตั้งเมื่อถึงประเพณีต้องไปทำงานก็ไปแต่เข้ายื่นคำก็ไม่สนใจ เมื่อก่อนการเลือกผู้แทนตนเองชนเผ่ามักจะเลือกผู้นำกลุ่มชนเผ่าของตนเอง ในปัจจุบันเริ่มที่จะมีการใช้อิทธิพลมีกลุ่มการเมืองเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์โดยผ่านกลุ่มผู้นำท้องถิ่นชุมชนที่เริ่มมองถึงการเพิ่มฐานะของตนเองให้สูงขึ้น จะเห็นได้จากผลการเลือกตั้ง การลงประชามติที่ผ่านมาเริ่มมีเสียงแตกแยกกันเป็นพรรคเป็นพวกบ้างแล้ว

3. ปัญหาด้านสังคมมีปัญหาผสมผสานหลายด้านปัญหาการสูญเสียสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการให้เป็นเมืองท่องเที่ยว รวมถึงเสียวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณีเกิดจากการไปเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม การนำเอาความเจริญเข้าไปโดยไม่ได้วางแผนจัดการชุมชนต้องเสียสภาพป่าต้นน้ำ มีการตัดไม้ทำลายป่าซึ่งอาจจะเกิดจากกลุ่มผลประโยชน์ได้ใช้อิทธิพล เงินทองเข้าไปทำให้คนในชุมชนซึ่งมีโอกาสในการเรียนรู้น้อยต้องทำลายตนเองทำลายขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีโดยไม่

ปัญหาความไม่รู้ความไม่เข้าใจ การขาดการเรียนรู้เป็นปัญหาใหญ่ที่สำคัญที่สุดของชนเผ่าในชุมชนป่าขี้ การศึกษาในสิ่งที่ชุมชนควรรู้ไม่ได้ถูกปลูกฝัง การเรียนการสอนไม่ได้ใช้คนในพื้นที่ การเรียนการสอนก็ไม่ได้แยกเฉพาะพื้นที่ ไม่ใช้บริบทของชุมชนเองการรับรู้เพื่อนำไปปฏิบัติจึงไม่ได้ผล

ปัญหาหาเสพติดกระบาดเป็นปัญหาด้านความมั่นคงที่สำคัญ ในบางชุมชนมีเส้นทางลำเลียงยาเสพติดจากชายแดนเข้ามาเป็นจุดพักและผ่านที่ชุมชนอำเภอปายไปสู่ภายนอก พอมาเชื่อมโยงเข้ากับการท่องเที่ยว ทำให้ถูกมองว่าจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวมาเพื่อเสพยาเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นปัญหาของวัยรุ่นมั่วสุมเสพยาตามมาอีก นอกจากนี้ยังมีปัญหาแรงงานต่างด้าว การ

หลบหนีเข้าเมือง ปัญหาที่เกิดผลกระทบจากการสู้รบตามแนวชายแดน การระบาดของโรคติดต่อ ปัจจุบันยังมีปัญหาจากภัยธรรมชาติที่เกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอยอีก

5.4.3 การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน
ตามที่ได้รับทราบแนวทางข้อสรุปของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ชุมชน และกลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่นแล้ว จะเห็นว่ามีความคิดเห็นในเรื่องการดำเนินงานของรัฐที่มีต่อประชาชนยังมีข้อแตกต่างทางความคิดเห็นกันอยู่หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติในพื้นที่ด้วยตนเองต่างก็มีมุมมองกันออกไปคนละแบบอย่างตามสาขาอาชีพ บางกลุ่มมองเรื่องมั่นคง ความปลอดภัย ยาเสพติดเป็นหลัก บางส่วนมองความเป็นอยู่สุขสบายทางสังคม มองการศึกษา หรือมองทางเศรษฐกิจที่ยังเป็นปัญหาหลักอย่างหนึ่ง ซึ่งแต่ละส่วนย่อมมองเห็นแตกต่างกัน เมื่อกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐยังมองแตกต่างกัน กลุ่มเฉพาะของผู้นำองค์กรท้องถิ่นก็ย่อมจะมีเหมือนกัน ทั้งนี้เมื่อข้อแตกต่างระหว่างกลุ่มมาเปรียบเทียบกันก็ย่อมจะไม่เหมือนกัน ถ้ามองไปกลุ่มภาคชุมชนเองก็ย่อมเหมือนกัน ฉะนั้นในการที่จะประมวลเอาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อแก้ไขของทั้ง 3 ฝ่ายมารวมเข้าด้วยกัน พิจารณาเป็นส่วนร่วมเดียวกัน ให้ไปในทิศทางเดียวกัน จะเกิดผลดีตามมาแน่นอน ซึ่งสอดคล้อง เป็นไปตามที่ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้ให้ภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหรือการดำเนินงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้นั้น ว่าจะต้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเรื่องต่อไปนี้ (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2527:15 -17) คือ การศึกษาค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชนการค้นคว้า สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน การวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดแก้ไขและสนองความต้องการของชุมชน การปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน การปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรม ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ การควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งภาครัฐบาล และเอกชน ให้ใช้ประโยชน์ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ทั้ง 3 ส่วน คือ 1. เจ้าหน้าที่ของรัฐกับผู้นำชุมชน 2. เจ้าหน้าที่ของรัฐกับกลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่น และ 3. ผู้นำชุมชนกับกลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่น จะต้องทำงานแบบบูรณาการร่วมกัน โดยร่วมมือกันเป็นเวทีรวมความคิดเห็นจากภาคประชาชน ในชุมชนเองให้กว้างขวางและครอบคลุม สนับสนุนการเรียนรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์ของแต่ละฝ่าย ให้มากที่สุด เพื่อการตัดสินใจ ลงมติ ข้อตกลงร่วมกัน รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะแนวทางข้อแก้ไขต่อกันให้อย่างจริงจังเอื้ออาทรต่อกัน ไม่แบ่งเขาแบ่งเราแต่ก็ไม่ลืมว่าการที่มีผู้ประสานงาน

ต่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมาก และต่างหน่วยงาน มีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน บางครั้งก็อาจทำให้เกิดปัญหาด้านประสานงาน ทำให้นโยบายไปดำเนินการมีปัญหาได้ ในเรื่องของจำนวนมากน้อยของการตัดสินใจหากจำนวนตัดสินใจมีมาก ความล่าช้าในการปฏิบัติงานก็จะมากขึ้นด้วย หรือถ้ามีความร่วมมือ ประสานงานกันดีมากอยู่แล้วจะทำให้การปฏิบัติตามนโยบายเป็นไปได้ด้วยดี ผลสำเร็จที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลก็จะเกิดแก่ชุมชนอย่างแน่นอน แต่ถ้าในอดีตเคยมีความขัดแย้งกันมากก่อนก็อาจจะมีปัญหาได้ด้วยเช่นกัน

5.4.4 บริบทของชุมชน

ในการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชนอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จะเห็นว่าเป็นชุมชนที่มีลักษณะพิเศษ มีเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นชุมชนเล็กๆที่มีวิถีร่มเย็น มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีความสมบูรณ์ในตนเอง จนมีคำขวัญว่า “ ลำปายสายธาร นมัสการหลวงพ่อบึงเมืองลือเลื่องกระเทียมพันธุ์ดี ป่าเขียวขจีรอบทิศ วิถีชีวิตร่มเย็น ” การมีลำน้ำปายที่เปรียบเสมือนสายโลหิตหล่อเลี้ยง มีความงามเป็นสิริมงคล ไหลผ่านตัวอำเภอปาย มีชุมชนได้ใช้ประโยชน์ทำมาหากินตลอดทั้งสาย อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ที่วัดน้ำฮูเป็นสถานที่พักผ่อน กราบไหว้ดูความมหัศจรรย์ มีน้ำพุออกมาจากภู อีกทั้งเป็นตำนานประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชฯ พระที่นั่งสุพรรณหงส์ฯ ตลอดจนมีพระอุ้มเมืองที่เป็นพระพุทธรูปที่มีน้ำออกมาจากเศียร ชุมชนได้นำมาบูชาเป็นสิริมงคลตลอดทั้งปี พื้นที่สองฝั่งลำน้ำปายเป็นที่ปลูกกระเทียมตามธรรมชาติ ซึ่งมีชื่อเสียงในการใช้ปรุงอาหาร สามารถเก็บไว้ได้นานตลอดปีโดยไม่เสียหาย รอบๆตัวปายมีขุนเขาโอบล้อมรอบอยู่เป็นกำแพงป้องกันตามธรรมชาติเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์เขียวรอบทิศ อีกทั้งการมีวิถีชีวิตที่มีชนเผ่า มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนทำให้คงความเป็นธรรมชาติจริงๆ ไม่ซ่อนเร้น นี่ก็สภาพในบริบทจริงๆของปาย

ในการศึกษาตามสภาพข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชนกลุ่มตัวอย่างในอำเภอปาย ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านที่นำมาประกอบการศึกษาจำนวน 7 หมู่บ้าน จะเห็นว่าแต่ละชนเผ่ามีที่มาและที่ไปไม่เหมือนกัน มีข้อแตกต่างกันอยู่หลากหลายประการ แต่ไม่ใช่ปัญหาข้อจำกัดมากมาย ควรที่ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลายควรร่วมมือกัน โดยอาจจะจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิดร่วมทำ ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่า วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของแต่ละชนเผ่า ไปเชื่อมโยงกับอีกชนเผ่า สอดคล้องกับแผนงานของจังหวัด อำเภอและของท้องถิ่นในพื้นที่ ตลอดโครงการของหน่วยงานที่เข้าไปในพื้นที่ ตามความเหมาะสม รวมไปถึงการส่งเสริมการค้าหา ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ผู้นำตามธรรมชาติรุ่นใหม่ที่เข้มแข็ง ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความเพียร และมีจิตสำนึกสาธารณะ

ต่อส่วนรวม เล็งผลประโยชน์ส่วนรวม เพื่อใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนและขยายผลโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว ซึ่งสอดคล้องเป็นไปตามแนวคิดประชาสังคมที่ได้กล่าวอ้างไว้คือ อนุชาติ พวงสำลี และวิบูรณ์ วิสารทสกุล (2540 : 11-15) ได้นำเสนอลักษณะและองค์ประกอบของประชาสังคมในมุมมองของการวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทสังคมไทย ไว้คือมีความหลากหลาย ทั้งในเชิงรูปแบบและเชิงเนื้อหา ได้แก่ ความหลากหลายเชิงพื้นที่ในการรวมตัว ทั้งพื้นที่ทางการปกครองขอบเขตเชิงภูมินิเวศและเขตเศรษฐกิจความหลากหลายของการรวมตัว เช่น กลุ่ม ชมรม องค์กร สมาคม สถาบัน มูลนิธิ สภา สมาพันธ์ สหกรณ์ คณะกรรมการ เป็นต้น ความหลากหลายของกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน ตั้งแต่ วัยอายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ การศึกษา ฐานะ อาชีพ รวมกระทั่งถึงคนพิการ และผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่นๆ ความหลากหลายในรูปแบบของกิจกรรม กิจกรรมที่แยกออกตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม แต่ก็อาจจะมีบางกลุ่มที่ผสมผสานกิจกรรมหลายๆ ด้านเข้าด้วยกันตามความเหมาะสม ความหลากหลายในเชิงประเด็นความสนใจ/ ปัญหา เงื่อนไขของการรวมกลุ่มแยกไปตามความสนใจและดำเนินกิจกรรมไปบนพื้นฐานความสนใจร่วมกัน มีความเป็นชุมชน ซึ่งอาจมีความหมายกว้างหรือครอบคลุมถึงอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ กระทั่งถึงกลุ่มองค์กรเล็กๆ และไม่ยึดติดอยู่กับความเป็นชนบทหรือเมืองแต่ให้ความสำคัญกับ ความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน บนสำนึกสาธารณะจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (public consciousness) เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาสาธารณะร่วมกันบนสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง (citizenship) ซึ่งเป็นประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน มีกิจกรรมและความต่อเนื่องหนทางที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหรือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) นั่นก็ด้วยการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติการร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) อย่างต่อเนื่อง มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร ต้องมีการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการยึดโยงความสามารถและพลังย่อยๆ ในแต่ละส่วนของสังคมเข้ามาเชื่อมต่อประสานกัน

ในการนี้ถ้าหากว่าทั้งภาครัฐทุกส่วนราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้นำทุกระดับของชุมชนรวมถึงตัวชุมชนในอำเภอปลายเอง ไม่ให้ความร่วมมือการสานต่อการรักษาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่คู่เด่นของชุมชนอำเภอปลายก็จะเสื่อมถอยลงไปด้วยปัจจัยต่างๆ ตามที่กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อคิดข้อเสนอแนะไว้คำขวัญของอำเภอปลายก็จะยังคงเป็นเอกลักษณ์ไว้ต่อไป แต่ถ้าไม่รักษาไว้ก็เป็นเพียงข้อความที่สวยงามคล่องจองกันเท่านั้น

5.4.5 สภาพปัญหาของชุมชน ชนเผ่า

ในการศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน ชนเผ่าของอำเภอปลายนั้น ต้องผสมผสานเอาความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่ามาศึกษาเพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจจะตัวชนเผ่าหรือชาวเขา

ไม่ใช่เป็นผู้กระทำเอง แต่เกิดจากโลกภายนอกเองที่เข้ามาทำลายสิ่งที่เป็นตัวตนของเขาเองหลายๆ ด้าน ซึ่งในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน วิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาทางเหนือหรือเรียกว่าชนเผ่า ถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของความล้าหลัง ที่สร้างปัญหาต่อตัวชนเผ่าเองและต่อประเทศชาติโดยรวม คือ การที่จะพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของพวกเขาไปสู่ความทันสมัย ที่ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือ หน่วยงานเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เห็นว่าดี และเหมาะสมที่จะเข้าไปพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วิถีชีวิตที่ไม่ล้าหลัง โดยมีปัญหาที่ชนเผ่าถูกมองว่าเป็นตัวการมากที่สุดคือ

ปัญหาด้านการเกษตรมีรูปแบบเดิมคือการทำไร่เลื่อนลอย พร้อมๆกับการอพยพโยกย้ายถิ่นอาศัยพ้อพื้นที่ที่อยู่ทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลก็ย้ายไปที่ใหม่ โดยเฉพาะอยู่เหนือต้นน้ำทำให้เกิดปัญหาภัยธรรมชาติน้ำท่วมดินโคลนถล่มตามมา ฉะนั้น จะต้องให้ชนเผ่าได้เรียนรู้ การเกษตรแผนใหม่ที่เป็นเกษตรแบบถาวร เพื่อแก้ไขปัญหการอพยพย้ายถิ่นและตัดไม้ทำลายป่าด้วย

ปัญหาเรื่องยาเสพติด ชนเผ่าลือชอ ถูกมองว่ามีการปลูกฝิ่นและยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดมากพอๆ กับชนเผ่าจีนฮ่ออพยพ ที่มีพฤติกรรมกระเสพ การค้า การขายยาเสพติดมากที่สุดในอำเภอปาย ตามข้อมูลการจับกุมของเจ้าหน้าที่ การแก้ไขจะต้องกำหนดมาตรการกระตุ้นให้ชนเผ่าเลิกปลูกฝิ่น ปลูกฝิ่น เฮอร์โธิน สิ่งเสพติดต่างๆ ให้การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชผลที่ยั่งยืนตามสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม เพื่อชาวเขามีรายได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-พม่า เขตอำเภอปายกับรัฐฉาน เป็นชายแดนซึ่งเป็นรอยตะเข็บที่ติดต่อกัน จึงมักเกิดจากการ สู้รบกันระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับชนกลุ่มน้อยเชื้อสายไทยใหญ่หรือคนไต SSA (CHAN STATH ARMY) ทำให้เกิดการอพยพราษฎรเข้า-ออกตามแนวชายแดน อาจจะทำให้อุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกันไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังความรักภักดีต่อประเทศชาติ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการปกครองควบคุมและความไม่สงบบริเวณชายแดน ไม่มีความมั่นคง ทางออกต้องเร่งขยายงานหมู่บ้านยามชายแดน หมู่บ้านอาสาพัฒนาตนเอง หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน ให้กับชนเผ่า เพื่อแจ้งเตือนเป็นหูเป็นตา และเป็นกำลังในการป้องกันความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนให้เจ้าหน้าที่ทราบ ถ้านำไปเปรียบเทียบกับสอดคล้องกับแนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนตามนโยบายของรัฐบาลไทย ก็ตามนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการให้บทบาท หน้าที่ ของชุมชนตามแนวทางการพัฒนาของชุมชนเองด้วยตนเอง โดยมีรัฐเข้าไปวางกรอบเป็นแนวทางไว้นั้น ส่วนใหญ่จะเน้นการให้ความสำคัญ กับการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งของชุมชนทั้งสิ้นโดยนำเอาหลายๆแนวทาง หลายๆปัจจัยเข้าไปส่งเสริมเพื่อแก้ปัญหาโดยเฉพาะปัญหาที่ได้กล่าวไป ซึ่งไปกระทบกับชุมชน ชนเผ่าทั้งสิ้น โดยถูกมองว่าเป็นผู้กระทำเอง มากกว่าผู้ได้รับผลจากการกระทำ ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดนโยบายโครงการหมู่บ้านยาม

ชายแดน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับพื้นที่ตามแนวชายแดน โดยเฉพาะด้านทิศตะวันตกของประเทศไทยที่มีพรมแดนติดกับประเทศพม่า ซึ่งมักจะเกิดปัญหากระทบกระทั่งต่อความมั่นคงของชาติ อีกทั้งตาม วิสัยทัศน์เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่ดี มีสุข จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหลักการไว้ว่า (วิสัยทัศน์โครงการอยู่ดีมีสุข แม่ฮ่องสอน, 2551) ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืน โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์ อยู่ดี มีสุข โดยการเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็ง ร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตาม ภูมิสังคม ที่เหมาะสม สอดรับกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองด้วย

5.4.6 ภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน

ผู้ศึกษาเห็นว่า ภูมิปัญญาในท้องถิ่น หรือเรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นเป็น พัฒนาการทางสมองของชุมชน ท้องถิ่น กันมาอย่างยาวนาน สืบทอดกันมาหลายชั่วคน มีการปรับตัวและการแก้ไขปัญหาของชุมชนเองในสถานการณ์ต่างๆ เช่นการย้อมสีผ้าของแต่ละชนเผ่า ซึ่งดูสวยงาม ถูกวางขายเรียงรายบนถนนคนเดินในอำเภอปาย หรือการนำเอาสมุนไพร ที่มีตามป่าเขามาเป็นยารักษาเบื้องต้นทำให้ทุเลาหรือหายสนิทอย่างไม่น่าเชื่อ การรักษาภูมิปัญญาชาวบ้านต้องกระทำควบคู่กับการรักษาวัฒนธรรมชุมชนด้วย ตามประเพณีของแม่ฮ่องสอนที่มีมายาวนาน เช่นการบวชลูกแก้ว หรือปอยส่างลอง ที่มีทุกปี ประเพณีไต่ใหญ่ การฟ่องร้านก รำโต ซึ่งอาจจะหายไปพร้อมๆ กับวัฒนธรรมตะวันตกที่กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งนำเข้ามา เพื่อประโยชน์ของกลุ่มๆ นั้น อีกอย่างที่อยู่คู่ชุมชนปายนั้นคือ ภูมิประเทศ สภาพอากาศที่เหมาะสม สวยงาม น่านมอง ทิวเขาเด่นยามเช้ามีแสงอาทิตย์สาดส่องพื้นขอบเขา ขึ้นมาปลุกให้ความงามในเมืองปายให้มารับไออุ่น ยามเย็นพระอาทิตย์ลับยอดเขาหายไป เกิดแสงพระจันทร์ดวามาแทนที่ มองเห็นความคดโค้งสวยงามของลำน้ำปายที่ทอดลงมาจากขุนต้นน้ำ เป็นสายน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนปายมาแต่อดีตนาน สิ่งเหล่านี้คือ วัฒนธรรมชุมชนที่สมควรให้มีการรักษาไว้ให้ได้ต่อไปอย่างมั่นคงเข้มแข็ง และต้องสืบสานนวัตกรรมขึ้นใหม่เมื่อต้องเผชิญกับ ปัจจัยที่มีอำนาจจากภายนอก ซึ่งปัจจุบันจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ จึงควรมีการระดมความคิดของชุมชน ในการร่วมมือแก้ไขปัญหาถ้าเกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใน และจากปัจจัยภายนอกชุมชนด้วย ส่วนภาครัฐควรให้การสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอันดีงาม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ควบคู่กับเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มีการเชื่อมโยงที่เหมาะสมระหว่างเศรษฐกิจระดับชุมชน กับเศรษฐกิจระดับชาติและ

สนับสนุนแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้คนทั่วไปมีความรู้สึกที่ดีและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบวิสัยทัศน์ ทิศทางและยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรี (1 สิงหาคม 2543) ใช้เป็นเอกสารเผยแพร่ต่อหน่วยงานระดับปฏิบัติ ระดับพื้นที่และระดับชุมชนได้กล่าวถึงสังคมที่เข้มแข็ง และมีความคล่องตัวจะต้องมี สังคมแห่งภูมิปัญญา และเรียนรู้โดยพัฒนาคนให้คิดเป็นทำเป็นเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเหตุผลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีการเสริมสร้างฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีนวัตกรรมและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศควบคู่กับการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา

5.4.7 นโยบายของรัฐตามสิทธิของชุมชน

ตามรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสมทั้งคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุลพอดีและพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบ มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน พัฒนาเมืองและชนบทให้มีความน่าอยู่ มีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดี มีระบบการเมืองการปกครองที่โปร่งใส มีกระบวนการยุติธรรมเป็นที่พึ่งของประชาชน

การที่ชนเผ่ามีที่มานานมาแล้วต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นและมีอยู่แล้ว ไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ พวกเขาจึงสมควรมีสิทธิเป็นพลเมืองไทยอย่างสมบูรณ์ ตามสิทธิพึงมีพึงได้เช่นกัน ไม่ใช่ตกเป็นเครื่องมือของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานต่างๆ จะต้องระมัดระวังในการเข้าไปตรวจสอบความถูกต้อง ยุติธรรมในการใช้อำนาจของรัฐที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชนชาวเขาเช่น ปัญหาการบุกรุกป่าสงวน ป่าที่ทำกิน เขตอนุรักษ์ต่างๆ นโยบายการแก้ไขปัญหามาเพื่อความมั่นคงของชาติ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหายาเสพติด ปัญหาหลบหนีเข้าเมือง จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังอาจจะก่อปัญหาการคุกคามจากเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ด้านเศรษฐกิจควรได้รับสิทธิในการทำมาหากิน สิทธิในการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และยั่งยืน สิทธิในการสื่อสาร เช่น ทำวิทยุชุมชน สิทธิ

ในการมีระบบการเงินชุมชน ชุมชนจะมั่นคงเข้มแข็ง จะต้องมีความรู้ที่พอเพียง และหาจนอย่างยั่งยืนในการสนับสนุนชุมชนเข้มแข็งต้องสนับสนุนสิทธิชุมชนด้วย สิทธิอีกอย่างที่น่าสนใจสมควรได้รับการส่งเสริมคือ การส่งเสริมบทบาทของสตรี เพื่อใช้ในการช่วยเหลือ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านของสตรี กลุ่มองค์กรสตรีชุมชนต่างๆ สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาทางสังคมได้ด้วยเช่นกัน

5.5 ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

5.5.1 กระบวนการและวิธีการในการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน

อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ภาครัฐ ในการจัดทำนโยบายภาครัฐควรให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยไม่ใช่กำหนดขึ้นเองหรือตามที่เจ้าหน้าที่รายงานเสนอขึ้นไป ให้สอดคล้องกับพื้นที่ของชุมชน มีการศึกษาปัญหาาร่วมกันกับภาคเอกชน และภาคประชาชน เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนด้วย ขั้นตอนและวิธีการควรจะเริ่มจากง่ายก่อน มีการตรวจสอบการวิเคราะห์ สรุปประเมินผล มีตัวชี้วัด เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป และส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ชุมชนให้มากที่สุดอย่างจริงจังโดยทุกชุมชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ และการพิจารณาให้แม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะอำเภอปาย เป็นอำเภอ จังหวัดนำร่องในการกระจายการปกครอง เป็นพื้นที่ที่ท้องถิ่นในการปกครองแบบพิเศษเพื่อรักษาเอกลักษณ์ วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้

2. ภาคเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วน จะต้องให้การสนับสนุนงบประมาณและร่วมการวิเคราะห์ศึกษาความเป็นไปได้ ประสานการปฏิบัติกับภาครัฐและชุมชนเองก่อนที่จะนำโครงการมาปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนให้รอบคอบโดยไม่ให้ผลกระทบตามมาทำลายชุมชนมากกว่าสร้างสรรค์ ที่สำคัญต้องมองประโยชน์ของส่วนรวมในชุมชนเพื่อความยั่งยืน ไม่หวังผลส่วนตนโดยไม่มองวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม

3. ภาคประชาชน และชุมชน ชุมชนเองจะต้องมีส่วนร่วมในนโยบาย โครงการ โดยมองภาพรวมทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมืองและโดยเฉพาะด้านสังคมซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีปัญหามากที่สุด ถ้าปฏิบัติหรือแก้ไข ไม่ถูกทางจะเกิดผลกระทบที่เป็นทางลบต่อชุมชนเอง

5.5.2 การแก้ไข ปัญหา อุปสรรคในการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน

อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ภาครัฐ ต้องให้สิทธิชุมชนตามนโยบายของรัฐ ชุมชนชนเผ่าต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นและมีอยู่แล้วไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ พวกเขาจึงสมควรมีสิทธิเป็นพลเมืองไทยอย่างสมบูรณ์ ตามสิทธิพึงมีพึงได้เช่นกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องระมัดระวังในการเข้าไป

ตรวจสอบความถูกต้อง ยุติธรรมในการใช้อำนาจของรัฐที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน ชาวเขาเช่น ปัญหาการบุกรุกป่าสงวน ป่าที่ทำกิน เขตอนุรักษ์ต่างๆ เป็นต้น

ควรที่จะส่งเสริมให้เข้าใจตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงให้เข้าใจ การส่งเสริมอาชีพ ตามถนัด ตามประเพณีของชนเผ่าอย่างจริงจัง ให้เกิดความรักกิจกรรมของตนเอง การจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นตนเอง เช่นการถัก ทอผ้าของชนเผ่า

ควรส่งเสริมการศึกษา ให้ความรู้ชุมชนมากขึ้นเพื่อสร้างศักยภาพของตนเอง จัดการศึกษาโดยปลูกฝังให้ชุมชนมีความรู้เพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อนทั้ง โดยอาจจะจัดระบบการเรียน การสอนหลักสูตรเฉพาะเพิ่มเติมให้เข้ากับวิถีชีวิต การสอนโดยครูผู้อยู่ในสังคมเขาเอง การให้ โอกาสผู้ที่เรียนดี ได้รับทุนไปอบรมต่อยอดแล้วนำมาขยายผล

ด้านการเมืองให้มีความรู้เรื่องการบริหารงานของท้องถิ่นเองก่อน รวมทั้งให้ความรู้ ชาวบ้านถึงการทำลายจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านยาเสพติดต้องพิจารณาการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด หมู่บ้านยามชายแดน และหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเองตามความเหมาะสมเพื่อการจัดการการป้องกัน การให้ความรู้ แก่ชุมชนให้ทันต่อความเจริญการเปลี่ยนแปลง การเกิดเหตุที่อาจจะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคง ปลอดภัยของชุมชนและทรัพย์สินของชุมชนได้

2. ภาคเอกชน จะต้องทำงานแบบบูรณาการร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่น สนับสนุนการเรียนรู้ ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ใช้ ประสิทธิภาพของแต่ละฝ่าย ให้มากที่สุด เพื่อการตัดสินใจลงมติ ข้อตกลงร่วมกัน รวมถึงการให้ ข้อเสนอแนะแนวทาง ข้อแก้ไขปัญหาต่อกันให้อย่างจริงจังเอื้ออาทรต่อกันไม่แบ่งเขาแบ่งเรา รวมถึงให้การสนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานตามโครงการด้วย

3. ภาคประชาชน และชุมชน จะต้องทำงานแบบบูรณาการร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาคเอกชนและกลุ่มผู้นำส่วนท้องถิ่น โดยร่วมมือกันเป็นเวทีรวมความคิดเห็นในชุมชนเองให้ กว้างขวางและครอบคลุม ต้องเรียนรู้ ต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร นำกฎหมายท้องถิ่น กฎหมาย ชาวบ้านในชุมชน มาใช้ประโยชน์ควบคู่กับเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มีการเชื่อมโยงที่ เหมาะสมระหว่างเศรษฐกิจระดับชุมชน กับเศรษฐกิจระดับชาติและสนับสนุนแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง